

MØTEINNKALLING

MØTE i Forskning- og forskerutdanningsutvalget og programstyret for ph.d.-utdanningen HF

14.09.2022 kl. 12.15 -14.00, H.Hårfagresgt.1 - Møterom 1.etasje

Innkalling og saker sendes til følgende representanter:

Representanter:

Ole Hjortland, Laura Sætveit Miles (IF), Kyrre Kverdokk (AHKR), Pär Sandin (LLE), Hallvard Fossheim (FOF), Jan Reinert Karlsen (SVT/SKOK), Elisabeth Schøyen Jensen (B), Chris F. Langøen (D)

Meldt forfall:

Julia Christine Marinaccio (B)

Observatør: Jostein Gundersen (KMD) og vara

Eventuelt forfall bes meldes snarest til personlig varamedlem med kopi til Kirsten. Moen@uib.no

Bergen, 8.9.2022

Ole Hjortland
prodekan

Inger Marie Hatløy
fungerende seksjonssjef
Seksjon for studier og forskerutdanning

Kirsten Moen
seksjonssjef
Seksjon for forskning og formidling

SAKSLISTE

I. **Godkjenning av innkalling og saksliste**

II. **Protokoll** fra FFU 04.05.2022 (tidligere godkjent)

III. **Saker: forskerutdanning**

Presentasjon av kurstilbud ved UB (PHDOF903), førstebibliotekar Michael Grote

PS 07/22 **Redesign av opplæringsdelen – obligatoriske krav**

PS 08/22 **Rutiner ved gjennomføring av prøveforelesning og disputas**

IV. **Orienteringer: forskerutdanning**

V. **Saker: forskning**

FU 06/22 **Drøftingssak: Informasjon om opplæringstiltak i forskningsetikk for vitenskapelig ansatte (utenom ph.d.-kandidater) ved enhetene - prosjektet "Styrket forskningsetisk innsats på UiB"**

VI. **Orienteringer: forskning**

a. Pris for unge forskertalenter innen humaniora - nominasjonsfrist 15.9.2022

b. Ny HF-strategi

c. Status og tildelinger Forskningsrådet

d. Status ERC

e. Saker fra møte i Innovasjonsutvalget den [6. og 7. september](#) (se samledokument)

f. Saker til møte i det sentrale Forskningsutvalget [11.mai](#), [23.juni](#) og [31.august](#) (se samledokument)

g. Nytt veikart for forskningsinfrastruktur - innspill fra Det humanistiske fakultet

Eventuelt

UNIVERSITETET I BERGEN

PROTOKOLL

Forsknings- og forskerutdanningsutvalget (FFU)

04.05.2022 kl. 12:15- 14

Til stede:

Ole Hjortland, Laura Sætveit Miles (IF), Pär Sandin (LLE), Espen Gamlund (vara FOF), Jan Reinert Karlsen (SVT/SKOK), Julia Christine Marinaccio (B), Chris F. Langøen (D)
Observatør KMD: Jostein Gundersen (KMD)

Forfall: Kyrre Kverndokk (AHKR), Hallvard Fossheim (FOF), Elisabeth Schøyen Jensen (B)

Fra administrasjon: Inger Marie Hatløy, Elisabeth Akselvoll, Kirsten Moen

SAKLISTE

I. Godkjenning av innkalling og saksliste

II. Protokoll fra FFU 06.04.2022 (tidligere godkjent)

III. Saker: forskerutdanning

PS 05/22 Ph.d.-utdanningsmelding for 2021 fra Det humanistiske fakultet

Vedtak:

Programstyret tar ph.d-utdanningsmeldingen for 2021 fra Det humanistiske fakultet til etterretning.

Eventuelle innspill til meldingen fra programstyret vil bli formidlet muntlig til fakultetsstyret i forbindelse med fakultetsstyrets behandling av meldingen i møte 10. mai.

PS 06/22 Prosedyre ved disputas

Vedtak:

Programstyret ber fakultetet om å revidere prosedyrebeskrivelsen i tråd med de forslag som ble fremmet på møtet, og legge den frem for programstyret for ny gjennomgang før den tas i bruk.

IV. Orienteringer: forskerutdanning

a. [Kandidatundersøkelsen](#)

V. Saker: forskning

FU 04/22 Drøftingssak: Ambisjonsmål for ERC-søknader 2023-2027

Vedtak:

FFU tar presentasjon av ambisjonsmål for ERC- søknader til etterretning.

FU 05/22

Drøftingssak: Publikasjonsstatistikk - HF 2021

Vedtak:

FFU tar publikasjonsstatistikk for Det humanistiske fakultet i 2021 til etterretning.

VI. Orienteringer: forskning

- a. Program for prosjektutviklingsseminar 23. mai 2022
- b. MSCA PF - frist 14.sept.2022
- c. Forskningssatsing HF - forskergruppesatsing
- d. Forskningssatsing HF - tiltakspakke korona 2022
- e. Presentasjon av nytt verktøy for instituttledere og forskningskoordinatorene 24.5.
- f. Saker fra møte i Innovasjonsutvalget [20. april 2022](#)
- g. Saker til møte i det sentrale Forskningsutvalget 10. mai
- h. Horizon Europe Inspiration workshop 13. mai.

Eventuelt

Ole Hjortland
prodekan

Inger Marie Hatløy
fungerende seksjonssjef
Seksjon for studier og forskerutdanning

Kirsten Moen
seksjonssjef
Seksjon for forskning og formidling

Sak: PS 07/22
Møte: 14.09.2022

Redesign av opplæringsdelen – obligatoriske krav

Dokumenter i saken:

- [Forskrift for graden philosophiae doctor \(ph.d.\) ved Universitetet i Bergen \(lenke\)](#)
- [Ph.d.-programmet ved Det humanistiske fakultet \(lenke\)](#)
- PS 03/20 Nye emner i vitenskapsteori og etikk (vedlegg)

Bakgrunn

Etter Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen (§ 7) er det et krav at opplæringsdelen skal tilsvare minst 30 studiepoeng, og at minst fem av disse skal vies til vitenskapsteori og etikk. Ut over dette bestemmer fakultetet selv hvordan innholdet i opplæringsdelen settes sammen, så lenge det bidrar til at kandidaten oppnår forventet læringsutbytte i tråd med nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR).

Ved oppretting av ph.d.-programmet ved Det humanistiske fakultet valgte HF å utvide de obligatoriske kravene i sitt ph.d.-program. For det første valgte man å videreføre et krav om 10 studiepoeng i vitenskapsteori og etikk, for det andre valgte man å videreføre et krav om 5 studiepoeng i overførbare ferdigheter. Etter en diskusjon om omfang og innhold i kurstilbudet i vitenskapsteori og etikk, jf. programstyresak 03/2020, ble dette kravet endret slik at 30 obligatoriske studiepoeng måtte fordeles på 5-10 studiepoeng i vitenskapsteori og etikk i kombinasjon med 5-10 studiepoeng i overførbare ferdigheter. I dag tilbys det dermed tre emner i vitenskapsteori og etikk, der det er obligatorisk å velge VITHF900 (10 studiepoeng) eller VITHF905 (5 studiepoeng), og der den som velger VITHF905 i tillegg kan velge påbyggingsemnet VITHF910 (5 studiepoeng) i kombinasjon med 5 studiepoeng i overførbare ferdigheter.

Kravet om 5 studiepoeng i overførbare ferdigheter kom inn i opplæringsdelen da forskerutdanningen gjennomgikk en større omlegging tilbake i 2012 (S 69/11), og har hele tiden vært problematisk fordi det har vist seg vanskelig å etablere et tilfredsstillende emnetilbud. Høsten 2022 er situasjonen at fakultetet kun kan tilby ett kurs i overførbare ferdigheter: *PHDOF903 - Literature review and publishing for PhD candidates* tilbys i samarbeid med Universitetsbiblioteket og gir en uttelling på 5 studiepoeng. Kandidatene har anledning til å søke om å få godkjent eksterne kurs, men det viser seg vanskelig å finne ekvivalente alternativer.

Innenfor fakultetets emneportefølje er det derfor ikke mulig å oppfylle de obligatoriske studiepoengene ved å ta 5 studiepoeng vitenskapsteori og etikk, og 10 studiepoeng i overførbare emner. Resultatet er at noen kandidater som allerede har valgt 5 studiepoengsversjonen av vitenskapsteori og etikk ikke kan oppfylle kravet ved hjelp av fakultetets emnetilbud. I realiteten er kandidatenes eneste mulighet å ta 10 studiepoeng vitenskapsteori og etikk, og 5 studiepoeng i

overførbare ferdigheter (med mindre de finner eksterne emnetilbud). Dette er en problemstilling som også vil gjelde nyansatte stipendiater med mindre programbeskrivelsen endres.

Denne saken begrenser seg til den obligatoriske delen av opplæringsdelen. I henhold til den gjeldende programbeskrivelsen er de øvrige 15 studiepoengene kandidatspesifikke og skal kvalitetssikres ved grunnenheten. Følgende krav stilles til de kandidatspesifikke studiepoengene:

De resterende 15 studiepoengene skal kvalitetssikres ved grunnenheten. De skal støtte opp under avhandlingsarbeidet, ha metodisk relevans og settes sammen i henhold til følgende kriterier:

- *Inntil 10 studiepoeng for organiserte ph.d.-kurs i regi av forskerskoler eller andre*
- *Inntil 8 studiepoeng for deltagelse med innlegg på nasjonale og/eller internasjonale konferanser og seminarer med direkte relevans for avhandlingsarbeidet*
- *Inntil 8 studiepoeng for gjennomførte redskapskurs på alle nivåer innen andre fagområder, inkludert spesielle språkfag*
- *Inntil 3 studiepoeng for populærvitenskapelige foredrag og artikler, inkludert kronikker*

En nedskalering av den obligatoriske delen forutsetter i utgangspunktet at fakultetet samtidig øker antall studiepoeng i den kandidatspesifikke delen. Det vil innebære å tillate flere studiepoeng under de eksisterende kategoriene (se dagens fordeling i kulepunktene over).

Mulige modeller

1. Beholde 15 studiepoeng i den obligatoriske delen

- Kreve 10 studiepoeng i vitenskapsteori og etikk, og åpne for at 5 av disse kan hentes eksternt. Ved å velge VITHF905, forpliktes kandidaten til å ta 5 studiepoeng eksternt.
- Gjøre det obligatorisk for alle ta PHDOF903 i første høstsemester (tilbys kun om høsten og egner seg best tidlig i utdanningsløpet).

2. Beholde 10 studiepoeng i den obligatoriske delen

- Kreve 10 studiepoeng i vitenskapsteori og etikk (VITHF900 eller VITHF905 + VITHF910)
- Åpne for at kandidatene *kan* ta et visst antall (for eksempel 5) studiepoeng i overførbare ferdigheter knyttet til den kandidatspesifikke delen av opplæringsdelen.
- Fortsette å tilby PHDOF903 (Vi har en avtale med UB som går frem til 2025.)

3. Beholde 10 studiepoeng i den obligatoriske delen

- Kreve 5 studiepoeng i vitenskapsteori og etikk (VITHF905)
- Beholde PHDOF903 som et obligatorisk kurs for alle kandidater som tas i første høstsemester
- Åpne for at det også er mulig å ta vitenskapsteori i den kandidatspesifikke delen av opplæringsdelen (VITHF910)

4. Beholde 5 studiepoeng i den obligatoriske delen

- Kreve at alle tar VITHF905
- Beholde VITHF910 og PDHOF903 som tilbud, eventuelt utfase disse.

Vurderinger

En ny modell for opplæringsdelen av programmet bør unngå at kandidater kan bli stående uten internt tilbud som dekker de obligatoriske studiepoengene. Modell 1 er den minst inngripende måten å løse problemet på. Kandidater vil fortsatt kunne velge VITHF905 (5 studiepoeng), men må da enten ta VITHF910 i tillegg (5 studiepoeng), eller ta på seg ansvaret for å finne et eksternt tilbud for å dekke ytterligere fem studiepoeng i etikk og vitenskapsteori. Emnet *PHDOF903 - Literature review and publishing for PhD candidates* vil fortsette som før. Modell 1 er alternativet som beholder den største komponenten obligatoriske emner. En fordel med modellen er at fakultetet beholder emnene som tverrfaglige og faglig-sosiale arenaer for kandidatene. Ulempen er mindre fleksibilitet i tilpassingen av opplæringsdelen, og dermed mindre mulighet til å skreddersy opplæringsdelen etter kandidatens behov.

Felles for alle modellene er at fakultetet ikke vil ha en egen emneportefølje i overførbare ferdigheter. Selv om emnet PHDOF903 bevares som obligatorisk, vil ikke fakultetet tilby andre emner som spesielt er innrettet mot overførbare ferdigheter. Det vil dermed være naturlig å droppe en slik betegnelse på den obligatoriske delen av emneporteføljen. For øyeblikket er HF det eneste fakultetet som har et eget krav til emner i overførbare ferdigheter.

Kandidater vil imidlertid fortsatt ha mulighet til å bruke de kandidatspesifikke studiepoengene til å følge eksterne emner i overførbare ferdigheter. I tillegg har UiB FERD en kursportefølje om blant annet overførbare ferdigheter som tilbys alle UiBs ph.d.-kandidater. Slike kurs gir imidlertid ikke studiepoeng og kan følgelig ikke inngå i fakultetets opplæringsdel.

Ingen av modellene vil inkludere et tilbud i universitetspedagogikk. Fakultetets tilbud i universitetspedagogikk ble avsluttet nå i vår, fordi den emneansvarlige ikke ønsket å videreføre tilbudet. Tilbudet måtte kjøpes eksternt, og var bare tilgjengelig på norsk. UiB har i dag et eget UPED-tilbud, som også er åpent for ph.d.-kandidater, og som tilbys i forma av flere mindre moduler. De kursansvarlige har imidlertid bestemt at dette tilbudet ikke skal krediteres form av studiepoeng.

Fakultetets forslag er å beholde både PHDOF903 og ti studiepoeng i vitenskapsteori og etikk som obligatoriske komponenter, dvs. Modell 1. Mer inngripende endringer i den obligatoriske emneporteføljen bør skje i sammenheng med studiekvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen. Programstyret har i henhold til kvalitetssystemet ansvar for å regelmessig evaluere emneporteføljen.

Modellene tar ikke stilling til hvorvidt programmet bør utvides med nye emner (obligatoriske eller ikke-obligatoriske). Dette vil bli tema i programstyrets videre arbeid med studieporteføljen.

Forslag til vedtak:

Programstyret anbefaler at opplæringsdelen endres i henhold til modell 1, og at programbeskrivelsen revideres tilsvarende. Programstyret blir forelagt den oppdaterte programbeskrivelsen før anbefalingen sendes videre til fakultetsstyret.

Ole Hjortland
prodekan

Inger Marie Hatløy
seniorrådgiver

Utvalg: Forskings- og forskerutdanningsutvalget ved Det humanistiske fakultet

Sak: PS 03/20

Møte: 31.03.2020

Vedtakssak – Nye emner i vitenskapsteori og etikk

Dokumenter i saken: Forslag til emneplaner (ePhorte 2020/1404)
Programstyresak 1/19 Opplæringsdelen i ph.d.-programmet ved Det humanistiske fakultet (12.12.2019)
Protokoll FFU 10.12.2019

Bakgrunn:

Universitetsstyret opprettet 11.04.2019 et eget ph.d.-program for Det humanistiske fakultet. I forbindelse med dette arbeidet nedsatte fakultetet en arbeidsgruppe som fikk i mandat med å evaluere kurset VITHF900 Vitenskapsteori og etikk, og vurdere innhold og struktur i dette kurset i lys av det nye ph.d.-programmet, samt å gi en samlet vurdering av opplæringsdelen og anbefale hvilke kurs fakultetet bør tilby.

Arbeidsgruppen leverte sin rapport (*Koppenrapporten*) med anbefalinger i april 2019, og denne ble lagt frem for FFU til drøfting og for eventuelle innspill mai (Sak 4/19). FFU sluttet seg da i hovedsak til arbeidsgruppens anbefalinger og tok rapporten til orientering. Det ble også bestemt at fakultetet skulle komme tilbake til videre prosess for hvordan dette skulle følges opp.

Forslag til oppfølging ble lagt frem for programstyret i desember (PS 1/19), og programstyret gav sin støtte til arbeidsgruppens anbefaling om å dele opp VITHF900 Vitenskapsteori og etikk i to emner på 5 studiepoeng hver, hvor det ene er obligatorisk og gis av SVT, og det andre er frivillig og kan gis av SVT, men hvor fakultetet også åpner for at andre fagmiljø kan utarbeide emner.

Programstyret oppfordret dermed SVT til å utvikle to emner på 5 studiepoeng hver, og det foreligger nå et forslag som herved legges frem for programstyret for godkjenning. Det to emnene er VITHF905 og VITHF910.

I tillegg foreslår SVT å videreføre det eksisterende emnet VITHF900 på 10 studiepoeng, slik at kandidatene i første omgang kan velge mellom å ta 5 eller 10 studiepoeng i regi av SVT, der det er obligatorisk å velge ett av disse. Videre vil de som velger 5-studiepoengvarianten (VITHF905) senere ha mulighet for å ta ytterligere 5 studiepoeng i vitenskapsteori og etikk, enten i form av et påbyggingsemne i regi av SVT (VITHF910) eller et fordypningsemne i regi av en annen kurstilbyder.

De tre emnebeskrivelsene har noen formelle mangler som må rettes opp før emnene kan offentliggjøres, blant annet må vi se nærmere på hvordan emnetitlene, karakterskala, frist for vurdering er formulert, men dette har ingen betydning for det faglige innholdet i kursene og sammenhengen mellom de ulike kursene, som programstyret blir bedt om å ta stilling til i denne saken.

Forslag til vedtak:

1. Programstyret godkjenner emneplanene for VITHF905 og VITHF910, og ber fakultetet jobbe videre med å få på plass de formelle detaljene slik at emnene kan gjøres kjent for kandidatene så raskt som mulig, og tilbys fra og med våren 2021.

2. Programstyret ber om at emnet VITHF900 videreføres, slik at kandidatene fremdeles kan velge denne kursvarianten, og ber fakultetet jobbe videre med å få på plass de formelle detaljene, slik at emner kan presenteres og administreres i sammenheng med de nye emnene VITHF905 og VITHF910.

Anne Beate Maurseth

prodekan

Susanne Ostendorf

sekretær

Sak: PS 08/22
Møte: 14.09. 2022

SAK 07/22: Rutiner ved gjennomføring av prøveforelesning og disputas

Dokumenter i saken:

- Rutiner ved gjennomføring av prøveforelesning og disputas - revidert

Bakgrunn:

I møte 4. mai 2022 vedtok programstyret å be fakultetet revidere prosedyrebeskrivelsen som grunnenhetene bruker ved planlegging og gjennomføring av disputas (PS 06/22). De nye rutinene omfatter også prøveforelesningen (prøveforelesningene når det gjelder dr.philos.) og er felles for kandidater til både ph.d.-graden og dr.philos.-graden. Det er lagt vekt på å beskrive rollefordelingen mellom de ulike aktørene, og prosessene som følger av komiteens anbefaling både når den er positiv og når den er negativ.

Forslag til vedtak:

Programstyret godkjenner den nye rutinen for prøveforelesning og disputas.

Ole Hjortland
prodekan

Inger Marie Hatløy
seniorrådgiver

Rutiner ved gjennomføring av prøveforelesning og disputas ved Det humanistiske fakultet, Universitetet i Bergen

- til komiteledere og opponenter
- sist godkjent av programstyret på møte XX.XX.XXX

De formelle rammene for prosedyrene er bestemt av [Forskrift for graden philosophiae doctor \(ph.d.\) ved Universitetet i Bergen](#), eller [Forskrift for graden doctor philosophiae \(dr.philos.\) ved Universitetet i Bergen](#)..

1. Innledende merknader

Ph.d.-graden tildeles på grunnlag av:

- Gjennomført opplæringsdelen (godkjennes før innlevering)
- Godkjent vitenskapelig avhandling
- Godkjent prøveforelesning over oppgitt emne
Vanligste praksis ved HF er at prøveforelesningen avholdes dagen før disputasen. Men vi har også en praksis for at den kan legges på samme dag som disputasen.
- Godkjent offentlig forsvar av avhandlingen (disputas).
Disputasen skal normalt avholdes innen fem (5) måneder etter at avhandlingen er innlevert til bedømmelse.

De fire elementene vurderes hver for seg, og alle må være godkjent før graden kan tildeles.

Dr.philos.-graden tildeles på grunnlag av:

- Godkjent vitenskapelig avhandling
- Godkjent prøveforelesning over oppgitt emne
- Godkjent prøveforelesning over selvvalgt emne
- Godkjent offentlig forsvar av avhandlingen (disputas).
Disputasen skal normalt avholdes innen seks (6) måneder etter at avhandlingen er innlevert til bedømmelse.

De fire elementene vurderes hver for seg, og alle må være godkjent før graden kan tildeles.

Rollebeskrivelser:

- a. Disputasleder: Prøveforelesning(er) og disputas ledes av dekan eller den dekanen bemyndiger (settedekan). Disputasleder har myndighet til å godkjenne prøveforelesningene og disputas på vegne av fakultetet.
- b. Førsteopponent: Medlem av bedømmelseskomiteen. Rollen som førsteopponent er knyttet til disputasen og er beskrevet under punkt 3.3
- c. Andreopponent: Medlem av bedømmelseskomiteen. Rollen som andreopponent er knyttet til disputasen og er beskrevet under punkt 3.4
- d. Komiteleder: Tredje medlem av bedømmelseskomiteen. Koordinerer komiteens arbeid med avhandlingen og komiteens forberedelser til disputas. Deltar i bedømmelsen av avhandling, prøveforelesningen(e) og disputas. Komiteleder har ansvar for at alle komiteemedlemmene signerer på komiteens anbefalinger om godkjenning eller underkjenning (se punkt 3.3).,
- e. Det er normalt samme bedømmelseskomite som vurderer både avhandlingen og prøveforelesningen(e), men dette er ikke et absolutt krav.

2. Prøveforelesning over oppgitt emne:

Etter at avhandlingen er levert inn, men før disputas, skal kandidaten holde en forelesning over et oppgitt emne. Emnet skal være tilstøtende, men ikke identisk med avhandlingens tema. Prøveforelesningen bør ha en varighet på 45 minutter.

Prøveforelesningen er en selvstendig del av ph.d.-prøvene, og vurderes av en bedømmelseskomite som bestått eller ikke bestått. Prøveforelesningen legges som regel til dagen før disputas, men her varierer praksis noe mellom de ulike instituttene/sentrene.

Bedømmelseskomiteen fastsetter emne for prøveforelesningen og oversender dette til ph.d.-koordinator ved instituttet senest tre (3) uker før planlagt disputas. Komiteleder koordinerer arbeidet. Ph.d.-koordinator ved instituttet kunngjør emne for prøveforelesning for doktoranden ti (10) virkedager før prøveforelesningen skal holdes.

Dekan/settedekan leder prøveforelesningen (se eget manus). Hensikten er å prøve kandidatens evne til å tilegne seg kunnskaper utover avhandlingens tema og evnen til å formidle disse i en forelesningssituasjon. Prøveforelesningen bør normalt legges opp

slik at den med utbytte kan følges av tilhørere med forkunnskaper tilsvarende de en ville forvente å finne blant viderekomne studenter i faget. Det gis normalt ikke anledning til spørsmål eller diskusjon som del av prøveforelesningen.

Den offentlige delen av prøveforelesningen er over idet kandidaten er ferdig med sin presentasjon.

Komiteens vurdering

Komiteen trer sammen umiddelbart etter prøveforelesningen for å avgjøre om prøven er bestått eller ikke bestått, og legger sin anbefaling frem for dekan/settedekan. Dersom komiteen anbefaler at prøveforelesningen godkjennes, gir dekan/settedekan sin tilslutning på vegne av fakultetet og gjør vedtaket kjent for kandidaten på stedet.

Ved vurdering for dr.philos.-graden trer komiteen sammen etter at begge prøveforelesningene er presentert.

Det må legges til rette for at komiteen skal kunne gjøre sin vurdering i enerom, enten i form av et eget rom (fysisk eller digitalt), eller ved at dekan/settedekan ber alle om å forlate selve møtelokalet. Det er kun komiteen som skal være til stede under denne vurderingen.

Når komiteen har kommet frem til en anbefaling meddeles denne i første omgang til dekan/settedekan, som så fatter en beslutning på vegne av fakultetet. Dekan/settedekan kunngjør deretter fakultetets vedtak for kandidaten.

Komiteen anbefaler at prøveforelesningen ikke godkjennes

Dersom prøveforelesningen anbefales ikke bestått, skal innstillingen begrunnes. Også i slike tilfeller er det dekanens/settedekanens oppgave å godkjenne innstillingen på vegne av fakultetet, og gjøre resultatet kjent for kandidaten på stedet (se eget manus). Begrunnelsen skal også leveres skriftlig, og legges ved og innberettes til fakultetet sammen med selve vedtaket.

.

Dersom fakultetet ikke godkjenner prøveforelesningen, må det avholdes ny prøveforelesning. Ny prøveforelesning må holdes over nytt emne og ikke senere enn seks (6) måneder etter første forsøk. Ny prøveforelesning kan bare holdes én gang. Forelesningen bedømmes så vidt mulig av den samme komiteen som den opprinnelige, dersom ikke fakultetet har bestemt noe annet.

Prøveforelesningen skal være bestått før disputas kan avholdes. Dersom prøveforelesningen ikke godkjennes må disputasen utsettes.

NB: Ved vurdering for dr.philos.-graden trer komiteen sammen etter at begge prøveforelesningene er presentert.

Instituttets ph.d.-koordinator har på forhånd gjort klart et dokument (se egen mal) for godkjenning/underkjenning av prøveforelesningen. Komiteleder har ansvar for at anbefalingen underskrives av komiteens medlemmer. Dekan/settedekan signerer det endelige vedtaket på vegne av fakultetet.

3. Prøveforelesning over selvvalgt emne (gjelder bare for dr.philos.):

Kandidater til dr.philos.-graden skal også holde prøveforelesning over et selvvalgt emne. Kandidaten må melde inn tittelen på prøveforelesning innen en frist fastsatt av fakultetet/instituttet. Det er ph.d.-koordinator ved instituttet som orienterer kandidaten om denne fristen, tar imot forslaget, sørger for å få det godkjent og holder komiteen oppdatert.

De to prøveforelesningene holdes normalt på samme dag. Hensikten og tidsrammen er den samme som for prøveforelesning over oppgitt emne. Prøveforelesningen over selvvalgt emne er også en selvstendig del av ph.d.-prøvene, og vurderes av en bedømmelseskomite. Bedømmelseskomiteen anbefaler overfor fakultetet om prøveforelesningen bør godkjennes eller ikke. Rutinen rundt komiteens vurdering og fakultetets vedtak er de samme som for prøveforelesning over oppgitt emne (se over).

Begge prøveforelesningene må være godkjente før disputas kan avholdes.

4. Disputas:

Disputasen skal normalt avholdes innen fem (5) måneder etter at avhandlingen er innlevert til bedømmelse.

Disputasen er en selvstendig del av ph.d.-prøvene, og vurderes som godkjent eller ikke godkjent. Ph.d.-kandidaten skal gi et offentlig forsvar av det vitenskapelige arbeidet i sin avhandling. Disputasen skal være en faglig diskusjon mellom opponenter og ph.d.-kandidat som gjelder problemformuleringer, metodisk og teoretisk grunnlag, dokumentasjon og framstillingsform. Målet er å gi kandidaten utfordringer som det er mulig å forholde seg konstruktivt til. Opponentene må huske at det er doktoranden som har hovedrollen.

Øvrige tilstedeværende skal gis anledning til å kommentere ex auditorio. Denne anledningen annonseres av disputasleder under innledningen til selve disputasen (se eget manus), og ønske om kommentar må meldes til disputasleder i pausen mellom oppnentes innlegg. Kommentarer ex auditorio gis normalt før 2. oppnents innlegg.

Akademisk prosesjon

Leder for disputasen (dekan/settedekan), doktorand og komite danner akademisk prosesjon inn i lokalet (rekkefølge: disputasleder, doktorand, 1. opponent, 2. opponent, komiteens leder). Komiteen finner sin plass på første benkerad (rekkefølge: innerst: komiteleder, 2. opponent, 1. opponent og ytterst doktorand). Disputasleder har eget bord, nær doktorandens kateter (til høyre, fra publikums perspektiv). Oppnentes kateter er til venstre.

Gjennomføring av disputas

Disputasen ledes av dekan/settedekan, som åpner disputasen og gjør rede for videre prosedyrer og de formelle sidene ved disputasen (se eget manus).

Doktoranden inntar sin plass ved sitt kateter og gir en kort innledning (15 minutter) hvor det gjøres rede for målsetting, utgangspunkt og hovedresultater i doktorgradsprosjektet.

Førsteopponenten inntar sin plass og starter opposisjonen. Førsteopponenten tar normalt for seg de overordnede og prinsipielle sider ved avhandlingen.

Oppgavefordelingen mellom første- og annenopponent må ellers opponentene drøfte

seg imellom og avtale på forhånd, slik at det er en viss enighet før de forbereder sin opposisjon. Denne fordelingen koordineres av komiteens leder. Førsteopponent har uansett som oppgave å presentere helheten og sette rammen for disputasen.

Førsteopponent vil normalt ta fatt i hovedspørsmålene i avhandlingen og skissere noen av hovedvurderingene sine og hvilke punkter som skal legges til grunn for diskusjon og forsvar. Diskusjonen mellom opponent og doktorand er selve kjernen i disputasen. Opponentens oppgave er å sørge for en diskusjon av avhandlingens problemstillinger, slik at doktoranden skal kunne utdype og forsvare innholdet i avhandlingen. Det er også naturlig å se på implikasjoner av funn og konklusjoner. En god disputas er preget av en utfordrende dialog som også bør kunne gå ut over avhandlingens rammer og ta opp mer generelle teoretiske og metodiske problemstillinger. Denne delen av disputasen tar normalt ca. 1 ¼ time.

Pause på opptil 20 minutter

Eventuelle opponenter ex auditorio henvender seg til disputasens leder før opposisjonen fortsetter etter pause. Eventuelle opponenter ex auditorio kommer inn før andreopponenten starter sin opposisjon.

Andreopponent: Oppgavefordelingen mellom første og andreopponenten kan variere. En ikke uvanlig fordeling er at andreopponenten tar for seg mer metodiske sider og andre sider ved eller tema i avhandlingen som ikke er tatt opp av førsteopponenten. Denne siste delen av disputasen bør normalt ikke overskride ca. 1 time.

Disputasleder avslutter disputasen, og komiteen trer sammen for å diskutere hvorvidt de kan anbefale at disputasen godkjennes eller ikke. Komiteen legger sin anbefaling fram for dekan/settedekan. Dekan/settedekan godkjenner eller underkjenner disputasen på vegne av fakultetet og gjør vedtaket kjent for kandidaten på stedet.

Dersom komiteen anbefaler disputasen underkjent, skal innstillingen begrunnes. Også i slike tilfeller er det dekanens/settedekanens oppgave å underkjenne innstillingen på vegne av fakultetet, og gjøre resultatet kjent for kandidaten på stedet (se eget manus).

Begrunnelsen skal også leveres skriftlig, og legges ved og innberettes til fakultetet sammen med selve vedtaket.

Instituttets ph.d.-koordinator har på forhånd gjort klart et dokument for godkjenning/underkjenning av disputasen (se egen mal). Komiteleder har ansvar for at anbefalingen underskrives av komiteen og at dekan/settedekan signerer det endelige vedtaket på vegne av fakultetet.

Relevante utdrag fra forskriften

[§ 14-2.Disputas](#) (utdrag)

Dersom disputas ikke godkjennes, kan ny disputas holdes én gang, jf. ph.d.-forskriftens § 14-2 eller dr.philos.-forskriftens § 12-2

Dersom disputas ikke godkjennes, kan ny disputas holdes én gang. Ny disputas skal så vidt mulig bedømmes av den samme komité som den opprinnelige.

Disputasen skal være godkjent før vitnemål kan tildeles.

[§ 17-3.Klage over avslag på søknad om bedømmelse, underkjenning av avhandling, prøveforelesning eller forsvar](#)

Underkjenning av avhandling, prøveforelesning eller forsvar kan påklages etter reglene i [forvaltningslovens § 28](#) følgende. Begrunnet klage sendes fakultetet. Fakultetet kan, etter at saken først er lagt fram for bedømmelseskomiteen, oppheve eller endre vedtaket hvis det finner klagen begrunnet. Hvis ikke fakultetet tar klagen til følge, sendes klagen til Den sentrale klagenemnd til avgjørelse. Klagenemnda kan prøve alle sider ved det påklagede vedtaket.

Dersom underinstansen eller klageinstansen finner grunn til det, kan det oppnevnes et utvalg eller enkeltpersoner til å foreta en vurdering av den foretatte bedømmelse og de kriterier denne bygger på, eller til å foreta en ny eller supplerende sakkyndig vurdering

Universitetsledelsen

Referanse

2022/8630-KIMO

Dato

07.09.2022

Nytt veikart for forskningsinfrastruktur - innspill fra Det humanistiske fakultet

Tematisk område: humaniora og samfunnsvitenskap

Forskningsrådet ønsker innspill til følgende spørsmål:

1. *Forskningens behov for forskningsinfrastruktur for å løse utfordringer innenfor et strategisk prioritert område*

En av de største utfordringene for humaniora er å gjøre forskningen, metodene og perspektivene synlig i en tverrvitenskapelig forskningshverdag. Humanioras samfunnsrelevans er betinget av å styrke og videreutvikle kapasiteten til de humanistiske fagene. Det handler også om å forvalte og formidle kulturarven i et samfunn med høy endringstakt og store omstillingsbehov. Både i arbeidet med å styrke kapasiteten til de humanistiske fagene og i forvaltningen og formidlingen av kulturarven står digital humaniora og digitalisering sentralt, slik Humaniora i Norge (Meld. St. 25, 2016 – 2017) peker på (s.18). I årene etter denne stortingsmeldingen har de digitale sidene ved humaniora vist seg å bli svært viktige.

Språk står sentralt i alt humanistisk arbeid, og derfor er det viktig å styrke og opprettholde satsningen på den språklige infrastrukturen. Språklige forskningsdata, er også meget viktige for å realisere målene i den nye Språklova (Prop. 108 L 2019–2020, LOV-2021-05-21-42), bl.a. til utvikling av terminologi og språkteknologi. I denne konteksten er den nasjonale språkinfrastrukturen CLARINO og Språksamlingene ved UiB viktige. Språk inngår også som en sentral komponent i andre infrastrukturer, som digitale samlinger og arkiver. Slike infrastrukturer gjør uerstattelig kildematerialet langt mer tilgjengelig, og er med på å sikre kulturarven for fremtiden. CLARINO oppfyller forskernes behov gjennom spesialiserte søkemotorer i nøyte annoterte og syntaktisk analyserte materialer. Samtidig åpner slik digitalisering for spørsmål som går på tvers av mikro-, meso- og makronivåer, gjennom kombinasjon av nærstudier og korpusstudier. IIF-teknologien og utviklingen i kunstig intelligens (AI) har i løpet av kort tid gjort digitale samlinger mer tilgjengelig og lettere søkbare, ved blant annet maskingenererte transkripsjoner (OCR/HTR), maskingenererte oversettelse, bildegjenkjenning og programmer for identifisering av mønstre.

I digitalarkiver har slik programvare ikke bare åpnet for frisk i store korpuser. Maskingenererte oversettelser og koding har også gjort det mulig å koordinere tekstkorpuser på tvers av språk. Slik kan det stilles nye forskningsspørsmål, om blant annet kulturmønstre på tvers av språk- og landegrenser. For gjenstandssamlinger og billedsamlinger åpner bildegjenkjenning også for helt nye muligheter. For arkeologien gjør bruk av bildegjenkjenningsverktøy at mønstre og sammenhenger i et tilsynelatende fragmentert materiale kan komme til syne. Det kan både gi

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ephorte

kunnskaper om gjenstander, bomønstre, teknologi og redskaper, og kan også avdekke kulturmønstre gjennom mønstergjenkjenning av helleisninger og dekorerte gjenstander.

Det er arbeidsintensivt å bygge digitale samlinger. For at potensialet i slik digital humaniora skal kunne realiseres, krever det derfor nasjonal og internasjonal satsning på konsolidering og utvikling av digitale arkiver og samlinger med langvarig strukturell finansiering. Videre utvikling skal være basert på internasjonale standarder, og bruk av AI må også være en nødvendig del. Av største viktighet er at man anvender et standardisert vokabular, som muliggjør at digitale data er i stand til å kunne anvendes på tvers av samlinger. Uten en innsats på dette området, risikerer alle forskningsinfrastrukturer å bli stående som ensomme monolitter i et evig mer samsnakkende kunnskapssamfunn.

2. Hvilke eksisterende nasjonale forskningsinfrastrukturer dere mener er av stor verdi å opprettholde og videreutvikle

Sentralt i all vitenskapelig forskning står behovet for å kunne etterprøve de resultater forskere kommer frem til. Derfor må infrastrukturer for langsiktig lagring og forvaltning av forskningsdata få permanent støtte og garanterte strukturelle rammer slik at infrastrukturen kan opprettholdes over lang tid. Uansett om det er infrastrukturer rettet mot individuelle forskeres data i Dataverse NO, eller større forskningsdatasett som i CLARINO og i Språksamlingane, er dette sentrale komponenter i oppfyllelse av FAIR-prinsippene. Den finmaskede lisensieringen som finnes i CLARINO-infrastrukturen er et viktig skritt i retning av å skape et miljø for utveksling av forskningsdata gjennom velkjente og ordnede avtalegrunnlag som åpne data.

Standardisering av vokabularer til maskinlesbar datautveksling er en forutsetning for at data kan kommunisere mellom infrastrukturer samt utbres til andre forskningsområder, til industrien og samfunnet generelt. Språksamlingane arbeider aktivt for å gjøre sine stedsnavndata og terminologiske ressurser i Termportalen maskinlesbare gjennom etablerte standarder og websemantiske ontologier. På dette vis blir forskningsinfrastrukturer også anvendelige som forvaltningsredskap til oppfyllelse av språklova og lov om stadnamn.

Språkdatainfrastrukturen CLARINO, den norske noden i det europeiske forskningsinfrastrukturkonsortiet CLARIN ERIC, ble bygget opp fra 2012 av, og framstår nå i forbedret utgave gjennom det forskningsrådsfinansierte oppgraderingsprosjektet CLARINO+ som vil ha konstruksjonsfase ut 2023. Infrastrukturen går deretter over i en driftsfase til ut år 2029 som det nasjonale konsortiet garanterer for. Konsortiet består av CLARINO Bergenssenteret (Universitetet i Bergen, Norges Handelshøyskole, Sikt), Språkbanken (Nasjonalbiblioteket), Tekstlaboratoriet (Universitetet i Oslo) og språkdatarepositoriet TROLLing (Norges arktiske universitet). CLARINO spiller en stadig større rolle som språkdatainfrastruktur, der hvert av sentrene etablerer seg sterkere og sterkere på sine felt. Det er viktig å beholde CLARINO på veikartet for forskningsinfrastruktur for å sikre at framtidige behov for konsolidering og oppdatering av infrastrukturen blir ivaretatt. Det koster å opprettholde både maskinvaren, den spesialiserte programvaren og ikke minst brukerstøtte gitt av kunnskapsrike eksperter. Siden Den norske stat er medlem i CLARIN ERIC er det naturlig at staten tar ansvar for betaling av medlemsavgiften.

Infrastrukturprosjektet SAMLA: National Infrastructure for Cultural History and Tradition Archives er et svært viktig prosjekt for den humanistiske forskningen. Prosjektet sikrer, tilgjengeliggjør og samordner uerstattelig dokumentasjon av immateriell kulturarv som befinner seg ved tre ulike fysiske arkiver. Samtidig tar og prosjektet sikte på å samordne den digitale infrastrukturen med tilsvarende infrastruktur i andre europeiske land. Det skjer gjennom internasjonalt samarbeid om utforming av metadata, bruk av internasjonalt etablerte verktøy for backend-løsninger og ikke minst gjennom bruk av AI (OCR/HTR-lesning og maskingenerert

oversettelse) som gjør det mulig å knytte infrastrukturen til en internasjonal søkemotor for denne type materiale: Intelligent Search Engine for Belief Legends (ISEBEL).

SAMLA følger FAIR-prinsippet og gjør også kulturarven tilgjengelig for allmennhet og ikke minst for ulike samfunnssektorer og næringer, slik at samlingene også kan bidra til økonomisk verdiskaping.

SAMLA har verdifulle synergieffekter, ved at prosjektet samarbeider med Språksamlingene og Universitetsbiblioteket ved UiB og KulturIT (digital infrastruktur i museumssektor). Erfaringene fra SAMLA blir aktivt brukt i utviklingen av de øvrige digitale ressursene hos disse samarbeidspartnere. En videreføring av SAMLA vil dermed også kunne få positive ringvirkninger for kulturarvssektoren som sådan.

3. Hvilke tematiske områder det blir spesielt viktig å etablere nye nasjonale forskningsinfrastrukturer på og/eller samarbeide om internasjonale forskningsinfrastrukturer

Det er et behov for utvikling av databaser også i arkeologien i Norge, der bruk av AI vil kunne åpne muligheter for å se forbindelser mellom ulike fragmenter av tre, bein eller stein, og dermed også se mønstre i teknikker og dekor. AI-baserte databaser er et underutviklet felt i norsk arkeologi, men slike databaser vil kunne ha potensiale til å åpne opp for nye forskningsspørsmål knyttet til de store fysiske samlingene ved de arkeologiske museene, samt kunne tilrettelegge for ny internasjonal forskning i materialet.

Nesten alle norske forskningsinfrastrukturer har geografi som en datahjørneste. Det er likevel hittil gjort lite for å etablere en felles forståelse av hvordan geografi uttrykkes på tvers av data og tid. I andre land har man i lang tid hatt systemer som DigDag (Danmark) og A Vision of Britain (Storbritannia) for å definere geografisk utstrekning og enheter over tid, men dette finnes ikke for Norge. Dette gjør geografiske søk, strukturering og oppbevaring av data ineffektivt og vanskelig å bruke. Det bør utvikles fellesnorske infrastrukturer for geografisk-temporale data til forskningsbruk.

4. Hvilke hull som kan dekkes gjennom utvikling av eksisterende nasjonale og/eller samarbeid om eller tilgang til internasjonale forskningsinfrastrukturer

Eldre infrastrukturer i humaniora har vært preget av lokalt utviklede løsninger og systemer. Det er imidlertid viktig å bruke internasjonale standarder for å kunne samordne norske digitale infrastrukturer med tilsvarende infrastrukturer i andre land. Det gjelder både fagspesifikke standarder, som ontologier, tesaurus og faglige metadata, og tekniske standarder. Infrastrukturprosjekter som SAMLA og CLARINO spiller en viktig rolle i dette arbeidet. Nye dataarkitekturer som FAIR Digital Objects fortjener også oppmerksomhet i denne konteksten. Deltagelse i europeiske infrastrukturkonsortier (ERIC) er en katalysator for internasjonal standardisering.

Vennlig hilsen

Ole Hjortland
prodekan

Kirsten Moen
seksjonssjef